

Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston vuosikertomus 2016

TIETOARKISTO

Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston vuosikertomus 2016

YHTEISKUNTATIEEELLINEN TIETOARKISTO

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto
Vuosikertomus 2016

Julkaisija: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto (FSD)
Käyntiosoite: Åkerlundinkatu 5 B, 4. krs, Tampere
Postiosoite: Tietoaarkisto
33014 Tampereen yliopisto

Puhelin: 040 190 1432

Sähköposti: etunimi.sukunimi@uta.fi
fsd@uta.fi

Kotisivu: <http://www.fsd.uta.fi/>

Julkaisuvuosi 2017

Taitto
Marita Alanko

Tampere 2017

Sisälllys

Tehtävät, tavoitteet ja tärkeät tapahtumat 2016	5
Aineistojen jatkokäyttö	6
Aineistojen käsittely ja asiakaspalvelu	8
Arkistoitavaksi hankitut aineistot	10
Tietoarkiston tekniset palvelut ja tuki	11
Tieteenalalaaajentuminen	12
Aineistoista ja palveluista tiedottamista	13
Tietovarannot	17
Kotimaista yhteistyötä ja hankkeita	18
Kansainvälistä yhteistyötä ja hankkeita	22
Kansainvälistä aineistoyhteistyötä	25
Talous	27
Tietoarkiston valtakunnallinen neuvottelukunta	27
Henkilökunta vuonna 2016	29
Tietoarkiston henkilökunnan julkaisuja 2016 muissa kuin Tietoarkiston omissa julkaisuissa	30
Tietoarkiston henkilökunnan esityksiä 2016	30

Kuviot ja taulukot:

Kuvio 1. Jatkokäyttöön toimitettujen aineistojen lukumäärä käyttötarkoituksen mukaan 2012–2016	7
Kuvio 2. Jatkokäyttöön toimitetut aineistot organisaatioittain 2016, %	8
Kuvio 3. Arkistoon tallennettujen aineistojen lukumäärä vuosina 2012–2016	11
Taulukko 1. Jatkokäyttöön toimitetut aineistot saatavuuden mukaan 2016, %	7
Taulukko 2. Aineistojen saatavuus Ailassa 2016, lkm	9
Taulukko 3. Vuonna 2016 valmistuneiden aineistojen arkistointiprosessin kesto	9

Tehtävät, tavoitteet ja tärkeät tapahtumat 2016

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto on tutkimuksen ja opetuksen valtakunnallinen palveluyksikkö, joka arkistoi ja välittää sähköisiä tutkimusaineistoja tutkimus-, opiskelu- ja opetuskäyttöön. Yksikkö on perustettu Tampereen yliopiston yhteyteen vuoden 1999 alussa. Parhailtaan Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto tutkii mahdollisuutta laajentaa toimintaansa tieteenaloille, joilla kerätyt aineistot ovat yhteiskuntatieteellisten tutkimusaineistojen kaltaisia. Yksikkö onkin vuodesta 2015 asti käyttänyt viestinnässään vain Tietoaarkisto-nimeä. Samasta syystä myös tässä vuosikertomuksessa Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon viitataan jatkossa pelkästään nimellä Tietoaarkisto.

Toiminnassaan Tietoaarkisto toteutti vuosille 2013–2016 laadittua strategiaa. Strategiakauden päätavoitteet ovat

- palvelujen monipuolistaminen
- palvelujen tehostaminen
- tieteenalaprofilin laajentaminen
- toimintaresurssien vahvistaminen ja
- kansainvälisen yhteistyön tiivistäminen.

Strategia-asiakirjoihin voi tutustua Tietoaarkiston verkkosivuilla:
<http://www.fsd.uta.fi/fi/hallinto/asiakirjat/>.

Strategiakauden tavoitteitaan Tietoaarkisto toteuttaa perusvoimavaroillaan ja Suomen Akatemian myöntämällä kotimaisella infrastruktuurirahoituksella. Tutkimusinfrastruktuurien asiantuntijaryhmä julkaisi tutkimusinfrastruktuurien päivitetyn tiekartan vuonna 2014. Tietoaarkiston toiminta eurooppalaisen tutkimusinfrastruktuurin CESSDAn kansallisena palveluntuottajana on merkitty tiekartalle.

Toiminta CESSDAn palveluntuottajana edellyttää Tietoaarkistolta palveluiden kehittämistä ja mukauttamista kansainvälisen organisaation vaatimuksiin. Tämä edellyttää myös henkilöstön vahvistamista. Suomen Akatemian infrastruktuureille suunnatussa haussa Tietoaarkisto haki rahoitusta erityisesti henkilöstön palkkaamiseen teknisten palvelujen ja viestinnän kehittämiseen CESSDA-yhteistyön puitteissa.

Tietoaarkiston toiminta oli hyvin vilkasta vuonna 2016. Aineistojen jatkokäyttö ja verkkosivujen käyttö lisääntyivät edelleen, ja Tietoaarkisto järjesti useita erilaisia seminaareja ja koulutuksia sekä yksin että yhteistyökumppaneidensa kanssa. Aiheina olivat muun muassa tutkimusaineiston hallinta ja tietosuojakysymykset. Koulutuksista valtaosa on toteutettu Suomen Akatemian rahoittamassa hankkeessa, joka selvittää mahdollisuuksia laajentaa Tietoaarkiston palveluita humanistisille aloille sekä lääke- ja terveystieteisiin.

Koska vuosi 2016 päätti strategiakauden, Tietoaarkisto aloitti uuden strategian valmistelun. Ajatuksia ja arvioita kerättiin henkilökunnalle ja valtakunnalliselle neuvottelukunnalle järjestetyissä työpajoissa. Strategian kirjoittaminen siirrettiin vuoden 2017 alkuun Tietoaarkiston johtajan vaihtumisen vuoksi.

Aineistojen jatkokäyttö

Ailan käytön huima kasvu jatkui vuonna 2016. Tietoarkiston asiakkaat latasivat Ailasta vuoden aikana 25 prosenttia enemmän aineistoja kuin vuonna 2015. Kun verrataan aikaan ennen Ailaa, Tietoarkiston aineistojen jatkokäyttö on jo yli nelinkertaistunut.

Tietoarkisto käsitteli vuoden 2016 aikana yhteensä 2381 käyttölupahakemusta (2015: 1901), ja jatkokäyttöön toimitettiin 2835 aineistoa (2015: 2262). Eniten aineistoja ladattiin lokakuussa (489) ja vähiten heinäkuussa (79). Toimitusjärjestelmässä vuonna 2014 tapahtuneen muutoksen vuoksi luvut eivät ole suoraan vertailukelpoisia aiempien vuosien kanssa. Paperihakemusten aikaan yhdellä hakemuksella pystyi tilaamaan useita aineistoja, esimerkiksi vuonna 2013 yhtä käyttölupaa kohti toimitettiin keskimäärin kaksi tutkimusaineistoa. Ailassa hakemukset ovat aineistokohtaisia. Osa asiakkaista on ladannut samaan hakemukseen liittyvän datan monta kertaa.

Vuonna 2016 yksittäisiä rekisteröityneitä aineistojen lataajia oli 1020 (2015: 802). Lisäksi vapaasti käytettäviä aineistoja latasi 400 yksittäistä henkilöä. Vuoden lopussa Ailassa oli noin 2800 rekisteröitynyttä asiakasta ja yli 850 vapaiden aineistojen lataajaa. Vuosien saatossa Tietoarkisto on toimittanut aineistoja yli 5700 asiakkaalle.

Suosituimpia yksittäisiä aineistoja olivat:

- Demokratisoitumisen mittarit 1810–2014 (FSD1289)
- Elämäntyylytutkimus 1995 (FSD1229)
- Demokratisoituminen ja valtaresurssit 1850–2000 (FSD1216)
- European Social Survey 2014: Suomen aineisto (FSD3068)
- EVAn kansallinen asennetutkimus 2016 (FSD3093)
- Nuorisobarometri 2015 (FSD3085)
- Valtaresurssit 2007 (FSD2420)
- EVAn kansallinen asennetutkimus 2015 (FSD3001)
- Suomalaisten maahanmuuttoasenteet: Suomen Kuvalehden kysely 2015 (FSD3062)
- Eduskuntavaalitutkimus 2015 (FSD3067)

Suosikkien lisäksi asiakkaita kiinnostivat hyvin monenlaiset aineistot: 574 eri aineistoa ladattiin vuoden aikana ainakin kerran. Kaiken kaikkiaan arkistoitujen aineistojen käyttöaste (yksittäinen aineisto on toimitettu jatkokäyttöön vähintään kerran) vuosina 2000–2016 on ollut 83 prosenttia.

Aineistoista 24 prosenttia toimitettiin tutkimukseen (2015: 19 %), 25 prosenttia (2015: 30 %) opinnäytteisiin (kandidaatintöihin, pro graduihin, lisensiaatintutkimuksiin ja väitöskirjoihin), opiskeluun ja opetukseen 48 prosenttia (2015: 49 %) ja muuhun käyttötarkoitukseen (esimerkiksi seurantaan tai selvityksiin) kolme prosenttia. Ladatuista aineistoista kolmetoista prosenttia oli kvalitatiivisia.

Aineiston luovuttaja määrittää arkistointisopimuksessa ehdot aineiston jatkokäyttöön toimittamiselle. Näitä niin sanottuja saatavuusluokkia on neljä (taulukko 1). Viime vuonna eniten ladattiin aineistoja, jotka ovat joko vapaasti käytettävissä (24 %) tai saatavilla niin tutkimukseen, opetukseen kuin opiskeluunkin (68 %).

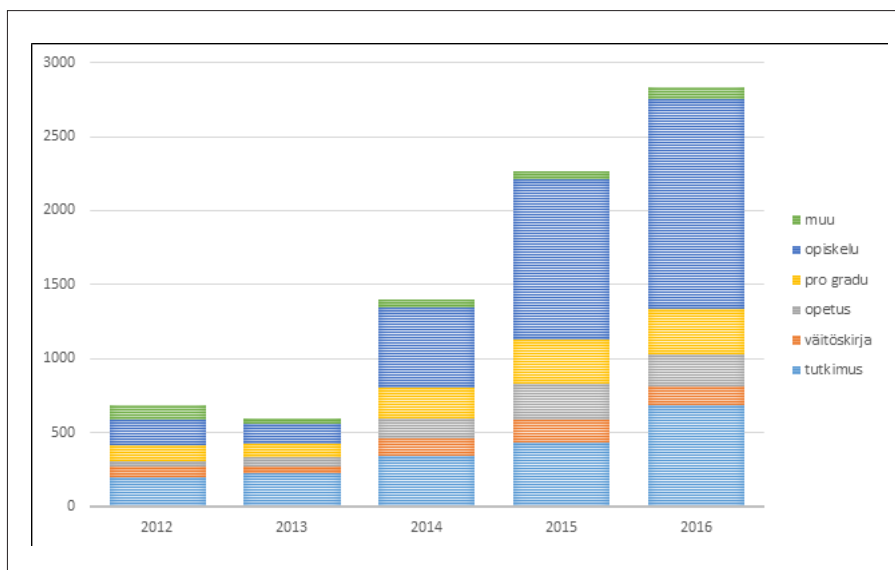
Taulukko 1. Jatkokäyttöön toimitetut aineistot saatavuuden mukaan 2016, %.

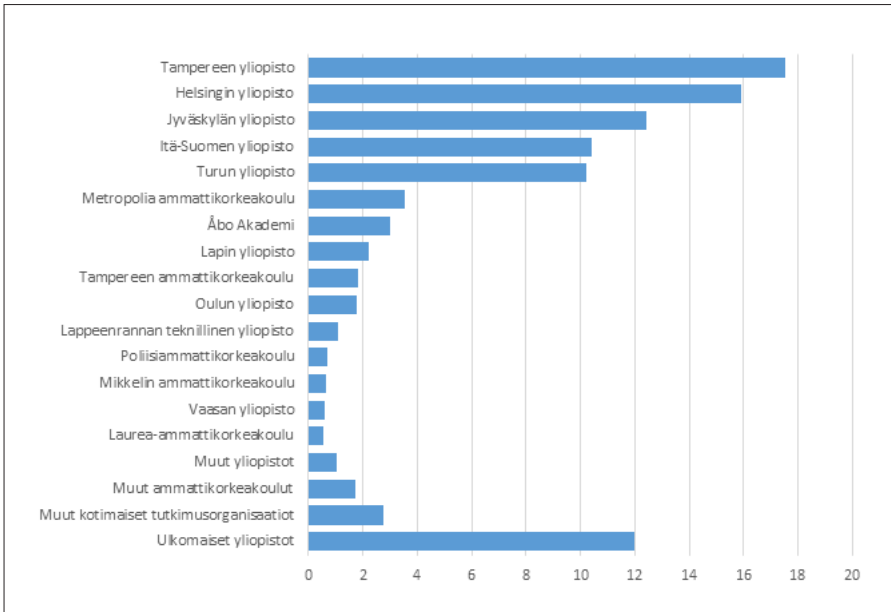
	%
tutkimus, opetus ja opiskelu	68
vapaasti käytettävissä	24
vain tutkimus (pro graduista alkaen)	4
luvanvarainen	3

Aineistoja toimitettiin yhteensä 107 organisaatioon (2015: 93), 52 organisaatioon Suomeen ja 55 ulkomaille, yksittäisistä organisaatioista eniten Tampereen ja Helsingin yliopistoihin. 12 prosenttia rekisteröityneiden asiakkaiden aineistotoimituksista meni ulkomaille (2015: 9 %). Englanninkieliseen hakemukseen perustuvia toimituksia oli yhteensä 27 prosenttia (2015: 25 %).

Käyttölupien määrä ei kerro aineistojen koko käyttäjämäärää. Esimerkiksi Menetelmäopetuksen tietovarannon harjoitusaineistot ja muut vapaasti ladattavat aineistot eivät sisälly edellisiin tilastoihin.

Tietoaarkisto pitää kirjaa julkaisuista, joissa on käytetty arkistoituja aineistoja. Vuonna 2016 julkaisutietokantaan lisättiin 259 uutta julkaisua (2015: 352).

Kuvio 1. Jatkokäyttöön toimitettujen aineistojen lukumäärä käyttötarkoituksen mukaan 2012–2016.

Kuvio 2. Jatkokäyttöön toimitetut aineistot organisaatioittain 2016, %

Aineistojen käsittely ja asiakaspalvelu

Aila on Tietoarkiston lippulaiva. Ailassa voi etsiä Tietoarkistoon arkistoituja kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia tutkimusaineistoja, tutustua niiden kuvailutietoihin ja ladata niitä maksutta käyttöehtojen mukaisesti. Vuoden 2016 lopussa Ailassa oli noin 1270 aineistoa, joista kvalitatiivisia oli 14 prosenttia.

Ailan käyttöliittymän kielet ovat suomi ja englanti. Kaikki aineistot kuvailaan suomeksi ja englanniksi. Lisäksi suomenkielisiä kvantitatiivisia datatiedostoja käännetään pyynnöstä englanniksi vieraskielisille tilaajille. Yli 310 kvantitatiivisen aineiston datatiedostot ovat jo saatavilla myös englanninkielisinä. Lisäksi 14 kvalitatiivisessa aineistossa ainakin osa datatiedostoista on englanninkielisiä.

Ailassa hyödynnetään Suomen korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten käyttäjätunnistusjärjestelmää (Haka). Muut asiakkaat hakevat Ailan käyttäjätunnusta Tietoarkiston asiakaspalvelusta.

Tietoarkistoon tallennettuja tutkimusaineistoja voi pääosin käyttää tutkimukseen, opiskeluun ja opetukseen Tietoarkiston ja aineiston tekijöiden asettamien käyttöehtojen mukaisesti. Tutkimuksella tarkoitamme yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa tai niihin rinnastettavissa organisaatioissa tehtävää työtä, jossa etsitään vastauksia asetettuihin kysymyksiin oman oppiaineen metodeja soveltaen ja aineistoa systemaattisesti analysoiden. Opetus on yliopistossa, ammattikorkeakoulussa tai niihin rinnastettavassa organisaatioissa annettavaa oppiaineen tai menetelmien koulutusta. Opiskelulla tarkoitamme yliopistossa, ammattikorkeakoulussa tai niihin rinnastettavassa organisaatioissa opettajan johdolla suoritettavia opintoja.

Osa aineistoista on ladattavissa rekisteröitymättä palveluun. Näitä vapaasti saatavilla olevia aineistoja oli vuoden lopussa 59.

Taulukko 2. Aineistojen saatavuus Ailassa 2016, lkm

	Lukumäärä
(A) vapaasti käytettävissä	59
(B) tutkimus, opetus, opiskelu	936
(C) vain tutkimus ja ylemmät opinnäytteet (pro gradusta alkaen)	170
(D) vain luovuttajan luvalla	103
Yhteensä	1268

Vuonna 2016 valmistui 60 kvantitatiivisen (2015: 81) ja 12 kvalitatiivisen (2015: 14) aineiston arkistointi. Noin puolet aineistoista prosessoitiin alle yhdeksässä kuukaudessa, joskin arkistointiprosessin kesto vaihtelee jonkin verran, sillä aineistot, niiden käyttörajoitukset ja niihin kohdistuva kysyntä ovat erilaisia.

Taulukko 3. Vuonna 2016 valmistuneiden aineistojen arkistointiprosessin kesto

Prosessin kesto kuukausina	%
< 3kk	31
3–6 kk	13
6–9 kk	6
9–12 kk	25
> 12 kk	26

Vuonna 2016 huollettiin aiemmin arkistoitujen aineistojen kuvailutietoja. Vuoden aikana käytiin läpi kaikkien arkistoitujen aineistojen sisällönkuvailukenttiä ja yhdenmukaistettiin tiedueet.

Lisäksi alettiin tehdä erillisiä kuvailutiedostoja myös kvalitatiivisten haastattelu- ja kirjoitusaineistojen kysymysteksteistä ja kysymysteemoista. Kuvailutiedostot lisätään Ailaan, ja ne parantavat aineistojen löydettävyyttä hakukoneilla. Vuoden aikana näitä tietoja lisättiin sekä uusiin aineistoihin että noin yhdeksäänkymmeneen jo aiemmin arkistoituihin aineistoon.

Tietoarkisto otti aineistojen arkistoinnissa käyttöön pysyvät URN-tunnisteet eli PIDit. Samalla myös aineistojen malliviittaustietoja päivitettiin. Uudistettuihin malliviittaustietoihin täydennettiin aineistojen pysyvien tunnisteiden lisäksi myös tekijöiden taustaorganisaatio. Muutokset parantavat aineistojen löydettävyyttä ja linkitettävyyttä sekä lisäävät yliopistojen ja muiden organisaatioiden näkyvyyttä.

Lisäksi aineistonkäsittelijät osallistuivat Tietoarkiston tulevien sovellusten, kuten metatietokannan, operatiivisen tietokannan, kysymyspankin ja aineistojen luovutustyökalun suunnitteluun, kehitykseen ja testaamiseen. Vuonna 2016 tehtiin myös aktiivisesti sanastotyötä ja kehitettiin aineistojen käsittelyprosesseja.

Asiakkaiden tietopalvelukysymyksiä ja niiden vastauksia kirjattiin kaiken kaikkiaan 3690 (2015: 3448). Kysymykset liittyivät pääosin arkistoaineistojen hankintaan ja arkistointiin, tutkijoiden omien aineistojen arkistointiedellytyksiin sekä eettisiin ja lainsäädännöllisiin teemoihin, projekteihin, aineistojen sisältöihin ja käyttömahdollisuuksiin, käyttäjätunnuksiin, aineistojen hallintaan ja metadataan, vierailuihin, tiedotukseen ja hallintoon. Tallennamme kaikki palvelujamme koskevat tiedustelut tietokantaamme. Näin varmistamme mahdollisimman nopean palvelun ja sisäisen työnjaon toimivuuden asiakaspalvelussamme.

Arkistoitavaksi hankitut aineistot

Vuonna 2016 Tietoarkistoon saatiin arkistoitavaksi 60 aineistoa. Loppuvuodesta hankintaan osallistuvien henkilöiden lukumäärä kasvoi ja samalla työnjakoa uudistettiin. Muutoin aineistoja hankittiin vakiintuneiden käytäntöjen mukaan.

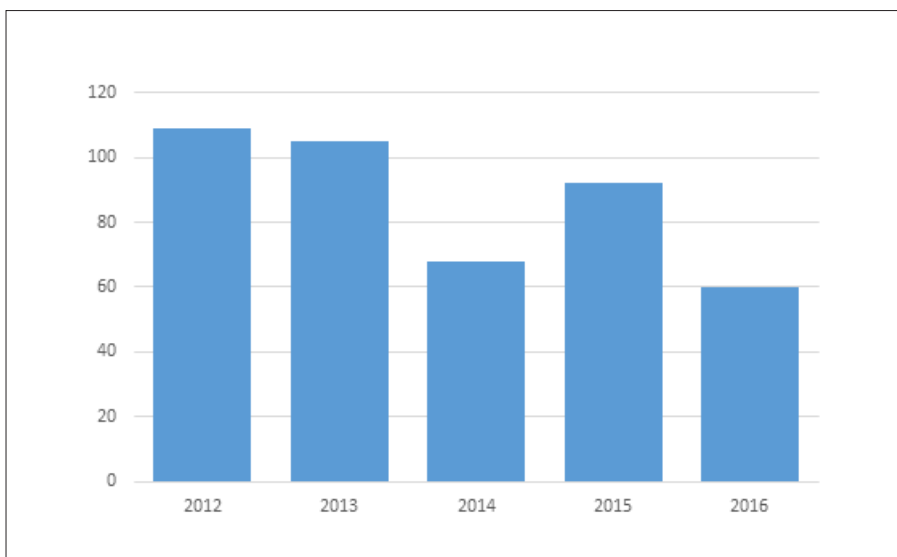
Tietoarkiston henkilökunta paikallistaa jatkuvasti mahdollisia arkistoitavia aineistoja muun muassa tutkimusjulkaisuista ja tiedotusvälineistä ja merkitsee aineistojen perustiedot sisäiseen tietokantaan. Vuoden aikana täsmennettiin seurattavien tutkimusjulkaisujen listoja. Hankintatyöryhmä arvioi paikallistettujen aineistojen arkistoitavuuden ja jatkokäytön mahdollisuudet. Arkistointipyyntöt lähetetään sähköpostitse. Esimerkiksi Suomen Akatemian, Koneen Säätiön ja Työsuojelurahaston rahoittamille hankkeille lähetetään onnitteluviesti, jolla rahoituksensaajia muistutetaan arkistointisuosituksesta, Suomen Akatemian tapauksessa arkistointivaatimuksesta, ja Tietoarkiston palveluista. Hankintaviestit lähetetään joukkopostituksena.

Aineistojen hankintaa ja arkistointia koskevia yhteydenottoja kertyi vuonna 2016 noin 800 (2015 noin 1000). Joukkopostitukset eivät sisälly yhteydenottojen määrään, vain joukkoposteihin saadut vastaukset sisältyvät. Muut tehtävät veivät aikaa hankintatyöltä, mikä näkyy hankittujen aineistojen ja yhteydenottojen määrissä.

Vuoden 2016 aikana hankituista 60 aineistosta oli kvantitatiivisia 51 ja kvalitatiivisia 9. Kuviossa 3 on esitetty hankittujen aineistojen määrät viideltä vuodelta. Luvut ennen vuotta 2014 sisältävät Tietoarkistoon tallennetut aineistot ja muualle tallennetut mutta Tietoarkiston luetteloon kuvaillut aineistot. Vuoden 2014 syksyllä vain kuvaillut aineistot poistettiin aineistoluettelosta.

Suurin osa kaikista Tietoarkistoon arkistoiduista aineistoista on kvantitatiivisia kotimaisia aineistoja. Kvalitatiivisten aineistojen osuus oli vuoden 2016 lopussa 14 prosenttia.

Muuttujia ja kvalitatiivisten aineistojen kysymyksiä oli dokumentoitu arkistoiduista aineistoista yhteensä lähes 219 000 ja havaintoja noin 5 miljoonaa. Tietoarkiston aineistovarannon koko oli vuoden 2016 lopussa 11,93 gigatavua. Luvussa ovat mukana kaikkien arkistoon tallennettujen aineistojen prosessoidut data- ja kuvailutiedot, yhteensä 25 873 tiedostoa. Aineistovarannosta poistettiin vuonna 2016 lopullisesti vain kuvaillujen aineistojen tiedot.

Kuvio 3. Arkistoon tallennettujen aineistojen lukumäärä vuosina 2012–2016

Aineistoluovuttajien eli aineiston arkistointisopimuksen allekirjoittajien kumulatiivinen lukumäärä on 587. Nämä aineistoluovuttajat edustavat noin 120 eri organisaatiota. Lukumääräisesti eniten aineistoja on vuosien saatossa saatu Tampereen yliopistosta, Jyväskylän yliopistosta, Helsingin yliopistosta, Yhdyskuntatutkimukselta, työ- ja elinkeinoministeriöstä, Kuntaliitosta, Tilastokeskuksesta, Turun yliopistosta, puolustusministeriöstä ja Suomen Gallupilta.

Tietoarkiston tekniset palvelut ja tuki

Tietoarkiston teknisen palvelun suurimmat työkokonaisuudet liittyivät vuonna 2016 projektivelvoitteiden täyttämiseen sekä Ailan ja IT-alustan kehittämiseen. Ylläpito- ja tukitehtäviin vastattiin aiempien vuosien tapaan.

Useissa vuoden aikana käynnissä olleissa projekteissa ja palveluhankkeissa oli mukana merkittävä IT-komponentti. Tällaisia olivat muun muassa Suomen Akatemian rahoittama 3E-projekti, jossa Tietoarkisto vahvistaa ja laajentaa palveluitansa, Suomi-Monitori -projekti, jossa luotiin Tietomilli-mielipidepuntari sekä opiskelijayhteistyönä toteutetut Pohtiva-tietovarannon uudistaminen ja Penna-aineistonkeruutyökalun kehittäminen. Näistä projekteista on kerrottu tarkemmin muissa vuosikertomuksen osioissa. Vanhojen projektien häntiä työstettiin muun muassa kuvailutietotietokanta Metkan osalta.

CESSDA-yhteistyö tiivistyi eri arkistojen IT-henkilöstön kesken. Tietoarkisto sai edustuksen CESSDAn teknisten palveluiden työryhmään, jonka ohjauksessa CESSDAn IT-palveluratkaisuja viedään eteenpäin. CESSDA Open Source Metadata

Harvester -projektissa toteutettiin ensimmäisiä komponentteja yhteisten palveluiden rakentamiseen.

Aineistoportaali Ailaan lisättiin asiakkuuden elinkaareen liittyvää toiminnallisuutta ja automaatiota. Ailan käyttäjätili vanhenee ja se suljetaan kahden vuoden käyttämättömyyden jälkeen. Ensimmäinen tili vanheni toukokuussa ja alkuvuoden aikana Ailaan toteutettiin tarvittava toiminnallisuus tilien sulkemiseen automaattisesti aikarajan umpeutuessa. Ailaan lisättiin sähköpostiosoitteiden varmistaminen uuden asiakkaan rekisteröityessä. Julkaisukarhujen lähettäminen automatisoitiin ja Ailaan lisättiin tuki tilanteeseen, jossa käyttöehdot muuttuvat ja jo aiemmin rekisteröityneen asiakkaan täytyy hyväksyä muutos. Vuoden alussa tapahtuneet Haka-identiteettifederaation uudistukset vyörytettiin myös Ailaan. Hakua uudistettiin ja siihen upotettiin jo aiemmin luotu kysymyspankki. Uudistunut haku viimeistellään ja otetaan tuotantoon vuoden 2017 alkupuolella.

Aineistoille otettiin käyttöön pysyvät tunnisteet. Tunniste annetaan Kansalliskirjaston Tietoarkistolle osoittamasta URN-nimiavaruudesta. Aineistojen käsittelyn apuohjelmiin ja Ailaan toteutettiin tuki tunnisteille. Lisäksi toteutettiin automaatio, jonka avulla tunnisteet viedään Kansalliskirjaston URN Resolver -palveluun.

IT-infrastruktuurin kehittäminen jatkui läpi vuoden ja Microsoft Windows -toimialuetta lukuun ottamatta kaikki loputkin palvelut saadaan siirrettyä Openstack-alustalle vuoden 2017 alkupuolella. Tämä työ on koskettanut monia eri toiminnan osa-alueita ja vaatinut monen isomman ja pienemmän kokonaisuuden miettimistä uudelleen. Esimerkiksi Tietoarkiston lähiverkko määriteltiin pitkälti uudestaan, samoin Aila-palveluportaalin eri osien koostaminen yhdeksi palveluksi. Lopputuloksena on joustavampi ja varmempi alusta, jolla ajaa palveluita. Työ ei kuitenkaan pääty tähän, vaan seuraavaksi paneudutaan uuden alustan käytön tehostamiseen.

Toinen merkittävä hanke arkiston infrastruktuurin kannalta on KDK-PAS-järjestelmään liittyminen. Tietoarkisto toimii yhtenä pilottina. KDK-hankkeesta kerrotaan tarkemmin luvussa Kansallista yhteistyötä ja hankkeita. Vuoden aikana tuotettiin alustavat versiot Tietoarkiston tarvitsemista asiakasohjelmista ja solmittiin sopimus järjestelmän käytöstä Tieteen tietotekniikan keskuksen CSC:n kanssa. Työ jatkuu.

Alkuvuodesta luovuiimme NESSTAR-aineistotietokannan käytöstä. Palvelinlaitteisto, jossa palvelua ajettiin, tuli elinkaarensa päähän. Vaihtoehtoisena aineistonhakupalveluna toiminutta NESSTARia käytettiin hyvin vähän ja laitteiston uusimisesta aiheutunut kustannus yhdessä vuotuisen lisenssimaksun kanssa ei ollut enää perusteltavissa.

IT-henkilöstössä tapahtui vuoden aikana tavanomaista enemmän muutoksia, ja henkilöstövaihdosten vaikutukset vaativat huomioimista.

Tieteenalalajentuminen

Tietoarkisto on selvittänyt vuoden 2015 alusta alkaen Suomen Akatemian rahoituksella mahdollisuuksia laajentaa palveluitansa humanistisille aloille ja terveystieteisiin. Kaksi vuonna 2015 palkattua tieteenala-asiantuntijaa, humanististen tieteiden Katja Fält ja terveystieteiden Annaleena Okuloff jatkoivat työtänsä vuonna 2016.

2015 toteutetun humanististen ja terveystieteiden alojen tutkijoille suunnatun kyselyn tulosten raportti julkaistiin keväällä 2016. Kyselyaineisto arkistoitui Tieto-

arkistoon ja se on saatavilla Ailasta tutkimus- ja opetuskäyttöön. Kyselyn tuloksia on hyödynnetty humanististen alojen sekä terveystieteiden tutkijakunnalle suunnatussa tiedottamisessa ja kouluttamisessa.

Okuloff jatkoi selvitystä Tietoarkistossa käytössä olevan DDI-kuvailumallin soveltuvuudesta lääketieteellisten aineistojen kuvailemiseen. DDI-sanastoa kehitetään parhaillaan kansainvälisesti. Osa tarvittavista muutoksista on saatu jo hyväksytyä ja loppujakin esitetään hyväksyttäväksi. Pohjoismaisen Nordic Health data -projektin yhteydessä koottiin arkistojen käyttöön terveys- ja lääketieteiden aineistoille soveltuva luokittelu.

Keväällä tieteenala-asiantuntijat järjestivät yhteistyössä Tampereen yliopiston kirjaston kanssa terveys- ja lääketieteen tutkijoille suunnatun seminaarin tutkimusaineistojen avoimuudesta ja syksyllä humanististen alojen tutkijoille suunnatun aineistonhallintaseminaarin. Tietoarkisto järjesti molemmille tieteenaloille myös tietosuoja- ja muuttuvaa lainsäädäntöä koskevat seminaarit.

Tietosuojaavaltuutetun kanssa jatkettiin yhteistyötä tulevan EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ja sen arkistointiin kohdistuvien vaikutusten tiimoilta. Okuloff ja Arja Kuula-Luumi olivat yhteyksissä lääketieteen eettisiin toimikuntiin ja heidän kattojärjestönsä TUKIJAan ja suunnittelivat jatkoyhteistyötä.

Tieteenala-asiantuntijat osallistuivat vuoden aikana aktiivisesti alansa sopiviin tapahtumiin, kuten tiede- ja tutkimuspäiville. Lisäksi he vierailivat yliopistojen laitoksilla ja akateemisissa tilaisuuksissa esittelemässä Tietoarkiston palveluiden laajenemista ja Tietoarkiston toimintaa. Nämä esittelyt kohdistuivat pääsääntöisesti humanistisille aloille sekä terveys- ja lääketieteisiin.

Okuloff kirjoitti artikkelin tutkimusaineistojen avaamisesta Sosiaalilääketieteen aikakauslehteen. Fält kirjoitti artikkelin tutkimusaineistojen avaamisesta digitaalisen humanismin kontekstissa Turun Historiallisen Yhdistyksen toimittamaan Digitaalinen humanismi ja historiatieteet -teokseen. Joulukuussa julkaistu painettu Tietoarkisto-lehden numero keskittyi terveys- ja lääketieteisiin. Lisäksi Okuloff ja Fält pitivät Tampereen yliopiston jatko-opiskelijoille kahden opintopisteen Aineistonhallintakurssin (TAYJ034) 5.–6.9.2016.

Aineistoista ja palveluista tiedottamista

Tietoarkiston viestinnän tärkein väline on toimiva ja ajantasainen verkkosivusto, jonka kautta palvelut ovat suomalaisten ja ulkomaalaisten käyttäjien ulottuvilla ajasta ja paikasta riippumatta. Vuonna 2016 alettiin valmistella Tietoarkiston verkkosivujen ulkoasun ja sisällön uudistusta. Tavoitteena on tuottaa arkistolle informatiiviset, nykyaikaiset ja mobiilikäytön huomioivat sivut.

Yksikön verkkosivuihin kohdistui vuonna 2016 noin 1,35 miljoonaa sivupyynn-
töä, mikä oli hieman enemmän (5,1 %) kuin vuonna 2015. Palveluportaali Ailan sivupyynn-
töjen määrä oli hieman yli 215 000. Menetelmäopetuksen tietovaranto
MOTV on jo pitkään ollut verkkosivujen suosituin osio. Varannon käyttö kasvoi hie-
man vuoteen 2015 verrattuna. Vuonna 2016 Tietoarkiston suomenkielisillä sivuilla
oli keskimäärin 2712 (2015: 2722) ja englanninkielisillä noin 165 (2015: 152) käyn-
tiä vuorokaudessa. Ailaan sivupyynn-
töjä kohdistui vuorokaudessa keskimäärin 590 (2015: 585).

Verkkolehti Tietoarkisto ilmestyi kaksi kertaa. Painettu Tietoarkisto-lehti ilmestyi joulukuun puolivälissä. Sen teemana oli terveystieteilijän Tietoarkisto, eli lehti esitteli Tietoarkiston palveluita erityisesti terveys- ja lääketieteilijän näkökulmasta. Lehden englanninkielinen verkkoversio FSD Bulletin ilmestyi vuoden aikana kolmesti.

Tietoarkiston sähköpostitiedotuslistalle lähetettiin 11 viestiä. Tiedotuslistan viestit sisältävät muun muassa koosteen verkkosivuilla julkaistuista tiedotteista ja lisäksi tärkeimpiä poimintoja esimerkiksi Tietoarkiston Facebook-päivityksistä ja keskeisten yhteistyökumppaneiden kuten CESSDAn uutisia. Tiedotteita Tietoarkisto julkaisi verkkosivuillansa vuoden aikana yhteensä 53. Lisäksi Ailan etusivulla julkaistiin 6 tiedotetta.

Tietoarkisto jatkoi Facebook-sivun ja Twitter-tilin aktiivista käyttöä viestinnän apuvälineenä. Facebookissa seuraajia oli joulukuussa 575 ja Twitterissä 299. Määrät kasvavat edelleen jatkuvasti. Facebook-päivityksiä julkaistiin vuoden aikana 153 ja twiittejä (omat ja jaetut mukaan luettuna) 176. Tietoarkistoblogissa julkaistiin vuoden aikana 15 kirjoitusta.

Myös seminaarit ovat tärkeä osa Tietoarkiston viestintää. Vuoden 2016 aikana Tietoarkisto järjesti useita ajankohtaisia aiheita käsitteleviä seminaareja sekä yksin että yhteistyökumppaneidensa kanssa.

Aila ja aineistojen jatkokäyttö -seminaari

Tietoarkisto jatkoi viime vuonna aloittamaansa perinnettä ja järjesti Aila ja aineistojen jatkokäyttö -seminaarin Ailan päivä -viikolla, 15. syyskuuta Tampereen yliopiston Väinö Linna -salissa. Iltapäivän mittaisessa seminaarissa esiteltiin käytännönläheisesti ja konkreettisin esimerkein Aila-palveluportaalin käyttöä, aineistoja, Ailan uudistuksia sekä Tietoarkiston tietopalveluja. Suunvuoron saivat niin tietoarkistolaiset kuin palvelujen käyttäjätkin. Päivän päätteeksi jaettiin Aineistopalkinto ja tänä vuonna myös Aineistonhallinnan kunniamaininta. Suomenkielinen tilaisuus oli maksuton ja avoin kaikille aiheesta kiinnostuneille.

http://www.fsd.uta.fi/fi/ajankohtaista/tapahtumat/Aila_ja_aineistojen_jatkokaytto_2016/

Lääke- ja terveystieteen tutkimuksen tietosuoja nyt ja tulevaisuudessa

Tietoarkisto ja Avoin tiede ja tutkimus -hanke järjestivät Tampereella seminaarin, joka käsittelee lainsäädännön vaikutusta lääke- ja terveystieteen tutkimukseen. Käsitelyssä oli muun muassa syksyllä 2013 voimaan astunut biopankkilaki sekä EU:n tulevan tietosuoja-asetuksen vaikutukset tutkimukseen, jossa käsitellään arkaluonteista aineistoa. Seminaari oli kaikille avoin ja maksuton ja se lähetettiin suorana myös verkossa.

http://www.fsd.uta.fi/fi/ajankohtaista/tapahtumat/tutkimuksen_tietosuoja_2016/

blogiteksti seminaarista:

<http://tietoarkistoblogi.blogspot.fi/2016/03/eun-tietosuoja-asetus-kaventaa.html>

Rajoittaako lainsäädäntö humanistista tutkimusta?

Tietoarkisto järjesti yhdessä Kielipankin ja Avoin tiede ja tutkimus -hankkeen kanssa Tampereella humanististen alojen tutkimusaineistoihin liittyviä kysymyksiä ja ongelma-kohtia käsittelevän seminaarin. Seminaarin teemat liittyivät tulevaan EU:n tietosuoja-asetukseen ja siihen, miten se vaikuttaa humanististen alojen tutkimukseen, tekijänoikeuteen sekä sosiaalisen median aineistojen tutkimuskäyttöön. Suomenkielinen tilaisuus oli maksuton ja avoin kaikille aiheesta kiinnostuneille. Tilaisuus lähetettiin etäyhteydellä, ja kaikki esitykset tallennettiin myöhemmin katsottaviksi.

http://www.fsd.uta.fi/fi/ajankohtaista/tapahtumat/humanistinen_tutkimus_ja_lainsaadanto_2016/

Kesyä aineistokaaos – avoin seminaari tutkimusaineistojen hallinnasta

Tietoarkisto järjesti yhdessä Tampereen yliopiston kirjaston kanssa Kesyä aineistokaaos -seminaarin. Seminaari tarjosi ajankohtaista ja käytännönläheistä tietoa tutkimusaineistojen hallinnasta. Tampereen yliopiston julkaisu- ja datapolitiikka julkaistiin lokakuun lopussa, ja seminaarissa kerrottiin sen linjauksista sekä siitä, mitä datapolitiikka tarkoittaa tutkijalle. Lisäksi seminaarissa käsiteltiin aineistohallinnan suunnittelua ja sen käytännön toteutusta. Suomenkielinen tilaisuus oli maksuton ja avoin kaikille aiheesta kiinnostuneille. Esitysten diat on linkitetty seminaariohjelman ohien Tietoarkiston verkkosivuille.

http://www.fsd.uta.fi/fi/ajankohtaista/tapahtumat/kesyta_aineistokaaos_2016/

Arvokas tutkimusaineisto: Tutkimusdataseminaari Kaupissa

Tietoarkisto järjesti yhdessä Tampereen yliopiston kirjaston kanssa tutkimusdataseminaarin terveys- ja lääketieteilijöille. Seminaarissa käsiteltiin käytännönläheisesti tutkimusaineiston elinkaareen liittyviä asioita. Käsiteltäviä teemoja olivat aineiston keräämisen suunnittelu, aineistohallintasuunnitelma ja sen laadintaan tarkoitettu DMPTuuli-työkalu, tutkimusprosessin aikainen aineistohallinta sekä tutkimusaineiston arkistointi ja jatkokäyttö. Tilaisuus oli maksuton ja avoin kaikille kiinnostuneille. Esitysten diat on linkitetty seminaariohjelman ohien Tietoarkiston verkkosivuille.

http://www.fsd.uta.fi/fi/ajankohtaista/tapahtumat/arvokas_tutkimusaineisto/

Tietoarkisto osana tutkimusprojektia -seminaari Oulussa

Tietoarkisto järjesti yhdessä Oulun yliopiston kirjaston kanssa seminaarin tutkimusaineistojen avaamisesta. Seminaarissa kuvailtiin rahoittajien ja julkaisijoiden tämänhetkiset käytännöt ja vaatimukset sekä esiteltiin tutkimuksen kansallisia palveluita. Tilaisuus oli englanninkielinen, maksuton ja avoin kaikille kiinnostuneille.

http://www.fsd.uta.fi/fi/ajankohtaista/tapahtumat/tietoarkisto_osana_tutkimusprojektia.html

Tietoarkiston toiminnan esittelyä

Omien seminaarien järjestämisen lisäksi Tietoarkisto piti vuoden aikana esittelypöytää yli kahdenkymmenen seminaarin ja konferenssin yhteydessä eri puolilla Suomea. Keväällä osallistuimme muun muassa Jyväskylässä järjestetyille Valtakunnallisille sosiologipäiville ja Helsingissä pidetyille Poliitiikan tutkimuksen päiville. Syksyllä esittelimme Tietoarkiston palveluita esimerkiksi Sosiaalipolitiikan päivillä Turussa, Työelämän tutkimuspäivillä Tampereella, Hoitotieteellisessä konferenssissa Turussa, Terveyspsykologian päivillä Helsingissä, Kasvatustieteen päivillä Turussa ja Sosiaalipsykologian päivillä Tampereella. Lisäksi Tietoarkiston edustajilla oli Tietoarkistoa ja sen palveluita sekä muun muassa tieteenalalaajentumista esitteleviä esityksiä eri seminaareissa ja koulutustilaisuuksissa eri puolilla Suomea.

Aineistopalkinto

Tietoarkisto myönsi vuoden 2016 Aineistopalkinnon THL:n tutkimusprofessorille, dosentti Pasi Moisiolle Suomalaisten hyvinvointi ja palvelut -aineistosarjasta (2004–2013). Aineistopalkinto perustettiin vuonna 2014 Tietoarkiston 15-vuotisen toiminnan kunniaksi. Se myönnetään huomionosoituksena henkilölle, tutkimusryhmälle tai organisaatiolle, joka on osoittanut esimerkillistä aineistonhallintaa ja tutkimusaineiston koko elinkaaren huomioimista aineistonkeruun suunnittelussa sekä aineiston keräämisessä, organisoinnissa ja arkistoinnissa. Hyvä aineistonhallinta tarkoittaa sitä, että tutkimusdata ja siihen liittyvä kuvaileva tieto on luotu, tallennettu ja järjestetty siten, että aineisto säilyy käyttökuntoisena ja luotettavana koko sen elinkaaren ajan. Vuodesta 2015 asti palkinto on jaettu syyskuussa järjestettävän Aila-seminaarin yhteydessä. Palkittu saa muistoksi kunniakirjan ja palkintoesineen.

Vuonna 2016 Tietoarkisto myönsi varsinaisen Aineistopalkinnon lisäksi myös Aineistonhallinnan kunniamaininnan. Sen sai tutkija Josefina Sipinen Tampereen yliopiston Johtamiskorkeakoulusta. Sipinen on arkistoinut Tietoarkistoon ansiokkaasti pro gradu -tutkielma-aineistonsa Pieksämäkeläisten kaupunkikuva 2015.

<http://www.fsd.uta.fi/fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote398.html>

Tietoarkistotyön edistäjäpalkinto

Tietoarkisto myönsi Tietoarkistotyön edistäjä -palkinnon maaliskuussa Hans Jørgen Markerille. Marker jäi vuonna 2015 eläkkeelle Ruotsin tietoarkiston johtajan tehtävästä. Tätä ennen hän oli toiminut pitkään myös Tanskan tietoarkiston johtajana. Markerilla on ollut keskeinen rooli CESSDAn kehityksessä ja muutoksessa sen nykyiseen konsortiomuotoon. Tämän lisäksi Tietoarkisto on hyötynyt yhteistyöstä sekä Tanskan että Ruotsin tietoarkistojen kanssa Markerin johtajuuskausien aikana. Vuonna 2009 perustettu Tietoarkistotyön edistäjä -palkinto annetaan henkilölle, joka on merkittävästi edistänyt Tietoarkiston toimintaedellytyksiä sekä toimintaa ja tavoitteita suomalaisessa tiedeyhteisössä. Se on henkilökohtainen akateeminen huomionosoitus, jonka saaja saa muistoksi nimikoidun taide-esineen.

<http://www.fsd.uta.fi/fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote372.html>

Viestintäyhteistyötä CESSDA-maiden kesken

Vuonna 2016 Tietoarkisto teki aktiivista yhteistyötä myös muiden eurooppalaisten tietoarkistojen viestinnän kanssa osana CESSDAn Communications groupia. Helena Laaksonen osallistui keväällä 2016 kansainvälisen viestintäryhmän ensimmäiseen kokoukseen Norjan Bergenissä. Lisäksi Laaksonen ja Kaisa Järvelä osallistuivat kuukausittain Communications Groupin puhelinpalavereihin. Tietoarkiston kansainvälisesti kiinnostavista uutisista kerrottiin omien sivujen lisäksi myös CESSDAn sivuilla ja vastaavasti CESSDAn ja muiden palveluntuottajamaiden uutisia jaettiin aktiivisesti Tietoarkiston sosiaalisen median kanavissa ja esimerkiksi Tietoarkisto-lehdessä.

Tietovarannot

MOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto

Menetelmäopetuksen tietovaranto on tarkoitettu yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden tutkimusmenetelmien opetuksen ja opiskelun verkko-oppimateriaaliksi. MOTVin sivut ovat Tietoarkiston käytetyin sivustokokonaisuus, ja vuonna 2016 tietovarantoon kohdistui viikoittain lähes 14 300 (2015: 14 000) sivupyynnöä. Näistä KvantiMOTViin kohdistui hieman alle puolet ja KvaliMOTViin hieman yli puolet. KvaliMOTVin käyttö on kasvanut jonkin verran enemmän kuin KvantiMOTVin. Opettajien ilmoituksia MOTVin käytöstä kursseilla tuli 30, eli saman verran kuin edellisenä vuonna. Tietovarantoa täydennettiin lisäämällä sinne Jyväskylän yliopiston tilastotieteen syventävien opintojen harjoituskurssin tuottama artikkeli puuttuvan tiedon käsittelystä ja artikkeliin liittyvät harjoitukset. Vuoden lopussa tietovarannon MOTV-listalla oli jäseniä 222.

MOTV: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

POHTIVA – Poliittisten ohjelmien tietovaranto

Suomalaisten poliittisten puolueiden ohjelmia sisältävä POHTIVA-tietovaranto uudistettiin täysin vuoden 2016 aikana. Uudistuksesta kerrotaan tarkemmin Tietoarkiston hankkeita käsittelevässä osiossa. Uudistettu palvelu otettiin käyttöön kesäkuussa 2016, ja siitä tuli Tietoarkiston ensimmäinen erityisesti mobiilikäytön huomioiva palvelu. Tietokantaan lisättiin vuoden aikana 8 uutta ohjelmaa. Lisäksi Suomen ruotsalainen kansanpuolue toimitti kokoelman ohjelmia lisättäväksi varantoon. Tietopalvelupyynnöiden perusteella POHTIVAn ohjelmat olivat ainakin kahden pro gradun tai kandidaatintyön aineistona. Käyttömäärät ovat edellisvuoden tasolla. POHTIVAan kohdistui viikoittain noin 650 sivupyynnöä.

POHTIVA: <http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/>

Demokratiaindikaattorit

Demokratiaindikaattoreiden tietovaranto on osa Tietoarkiston ylläpitämää ja oikeusministeriön rahoittamaa Vaalitutkimusportaalia. Vuonna 2016 ei järjestetty valtakunnallisia vaaleja, joten portaalin asiakasmäärissä ei ollut edellisvuoden kaltaista käyttöpiikkiä. Portaaliin kohdistui vuonna 2016 viikoittain noin 350 (2015: 520) sivupyynnöä. Vaalitutkimuskonsortion yliopistotutkijoiden toteuttama laaja eduskuntavaalitutkimus vuoden 2015 vaaleista valmistui. Tutkimusraportti ”*Poliittisen osallistumisen eriytyminen*” julkaistiin portaalissa samanaikaisesti heinäkuussa pidetyn tiedotustilaisuuden kanssa. Demokratiaindikaattorit päivitettiin Sami Borgin johdolla kauttaaltaan joulukuussa tutkimuksen keskeisten tulosten ja valikoitujen tilastotietojen perusteella. Eduskuntavaalitutkimusta varten koottu aineisto julkaistiin syyskuussa Tietoarkiston aineistoluettelossa. Nesstar-palvelun käyttö päättyi myös Vaalitutkimusportaalissa Tietoarkiston luovuttua palvelusta keväällä 2016.

Vaalitutkimusportaali: <http://www.vaalitutkimus.fi/>

Aineistohallinnan käsikirja

Tutkijoille suunnattu *Aineistohallinnan käsikirja* on yksi viitatuimmista lähteistä eri organisaatioiden tutkimusaineistojen avoimuutta käsittelevillä sivuilla. Käsikirjan ohjeisiin viitataan myös ulkomaisten yliopistojen sivuilla. Vuonna 2016 lisääntyikin erityisesti *Aineistohallinnan käsikirjan* englanninkielisen version käyttö.

Tietoarkisto sai 2015 vuoden lopussa tietosuojavaltuutetun toimistolta kommentteja *Aineistohallinnan käsikirjasta*. Niiden pohjalta vuonna 2016 uudistettiin käsikirjan ohjeet tutkimusaineistojen anonymisoinnista ja tutkittavien informoinnista. Osiot uusittiin sisällöltään vastaaviksi myös englanninkieliseen käsikirjaan. Lisäksi *Aineistohallinnan käsikirjaan* lisättiin englanninkieliset DMPTuuli-ohjeet ja uuden työkalun käyttöä konkretisoivia esimerkkejä.

Aineistohallinnan käsikirja: <http://www.fsd.uta.fi/aineistohallinta/>

Kotimaista yhteistyötä ja hankkeita

Tietoarkiston kotimaiset hankkeet ja yhteistyö tukevat eri tavoin pyrkimystä parantaa tutkimusaineistojen saatavuutta. Tietoarkistossa oli vuoden aikana käynnissä Suomen Akatemian rahoittama infrastruktuurihanke CESSDAn kansallisen palveluntuottajan vahvistaminen ja laajentaminen sekä opetus- ja kulttuuriministeriön Tieto käyttöön -rahoituksella toteutettu Suomi-Monitori-hanke. Opiskelijayhteistyönä toteutettiin kaksi hanketta, joista toisessa Tampereen yliopiston opiskelijat uudistivat Pohtivan ja toisessa kehittivät Tietoarkistolle uuden Penna-kirjoitustyökalun. Omien hankkeiden lisäksi Tietoarkisto oli mukana myös monessa eri organisaatioiden yhteistyönä toteutetussa kansallisessa hankekokonaisuudessa.

3E – CESSDAn kansallisen palveluntuottajan vahvistaminen ja laajentaminen

Vuonna 2015 käynnistyneessä kolmivuotisessa hankkeessa Tietoarkisto on selvittänyt tutkimusdatan arkistointi- ja avaamispalveluiden laajentamista terveystieteisiin ja humanistille tieteenaloille ja vahvistanut tutkimusaineistojen hallintaan liittyvää tietopalvelua. Lisäksi aloitettiin vuonna 2017 toteutettavan vertailevan tutkimuksen palvelun suunnittelu. Hankkeessa on myös kehitetty yleisesti Tietoarkiston palveluvalmiutta CESSDAn jäsenenä ja osallistuttu aktiivisesti muun muassa CESSDAn viestinnän kehittämiseen. Hanke vahvistaa ja laajentaa Tietoarkiston palveluita tutkimusinfrastruktuurien kansallisen tiekartan mukaisesti. Se saa rahoituksensa Suomen Akatemian FIRI 2014 -kutsuhausta. Koska hanke liittyy olennaisesti Tietoarkiston kansainväliseen yhteistyöhön, sitä käsitellään myös Kansainvälinen yhteistyö -otsikon alla CESSDA-yhteistyöstä kertovassa kappaleessa.

Suomi-Monitori-hanke

Tietoarkiston Suomi-Monitori-hankkeessa toteutettiin maksuton matalan käyttökynnyksen palvelu Tietomilli-mielipidepuntari. Hanke sai rahoituksensa opetus- ja kulttuuriministeriöltä. Tietomillissä kuka tahansa suomenkielentaitoinen voi tutkia ja analysoida suomalaisten mielipiteitä ja niiden muutoksia. Tietomillissä käyttäjä voi myös verrata omia mielipiteitään muiden saman ikäisten mielipiteisiin ja jakaa tuloksia sosiaalisessa mediassa. Palvelun tärkeimmät kohderyhmät ovat peruskoulun ja lukion opettajat ja oppilaat. Tietoarkisto toteutti palvelun suunnittelun yhteistyössä eri oppilaitosten opettajien kanssa ja sitä testattiin pirkanmaalaisten koulujen oppitunneilla. Tietovaranto sisältää yli 800 kysymystä keskeisistä tutkimusaineistosarjoista International Social Survey Program (ISSP) ja Kansalliset eduskuntavaalitutkimukset. Projektissa työskentelivät pääsääntöisesti tutkimusammanuenssi Juha Ranta ja sovelluskehittäjä Markus Tuominen. Vuonna 2016 Tietomillia esiteltiin muun muassa Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liiton HYOL:n koulutuspäivillä ja EDDI2016-konferenssissa Kölnissä. Palaute oli positiivista.

Penna – kirjoitusaineistojen keruutyökalu

Syyskuussa 2016 Tietoarkisto käynnisti hankkeen kirjoitusaineistojen keruutyökalu Pennan kehittämiseksi. Tarkoituksena oli luoda verkkosovellus, joka helpottaisi kirjoitusaineistojen keräämistä ja parantaisi aineistojen sisältämien kuvailutietojen hallintaa arkistointivaiheessa. Pennan käytännön kehitystyö toteutettiin opiskelijaprojektina syyslukukaudella 2016 osana Tampereen yliopiston tietojenkäsittelytieteiden tutkinto-ohjelmaa. Pennan toivotaan lisäävän kiinnostusta kirjoitusaineistojen keräämiseen ja virtaviivaistavan niiden arkistointia. Pennan avulla yksittäinenkin tutkija voi jatkossa toteuttaa kirjoitusaineiston keruun vaivattomasti ilman teknistä osaaamista. Penna otetaan käyttöön testauksen jälkeen vuoden 2017 aikana.

Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtivan uudistus

Tampereen yliopiston tietojenkäsittelytieteiden opiskelijat toteuttivat keväällä 2016 poliittisten ohjelmien tietovaranto POHTIVAn kokonaisvaltaisen uudistuksen. Palveluun tuotettiin opiskelijaprojektissa uudistettu ulkoasu, uudistetut hakutoiminnallisuudet sekä täysin uusi hallintakäyttöliittymä. Uudistuksen ansiosta POHTIVAn hakumahdollisuudet ovat entistä laajemmat ja haut voi myös kohdentaa aiempaa tarkemmin. Puolueohjelmia voi selaila puolueittain ja hakutuloksia järjestää julkaisujan, kielen ja ohjelmatyypin mukaan. Tulosjoukon rajaaminen onnistuu ilman, että hakua tarvitsee tehdä uudelleen. Uutta POHTIVAA voi käyttää sujuvasti myös mobiililaitteilla.

Avoim tiede ja tutkimus -hanke

Avoim tiede ja tutkimus -hanke on opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2014 käynnistämä hanke tiedon saatavuuden ja avoimen tieteen edistämiseksi. Vuonna 2016 Tietoarkisto jatkoi aktiivista osallistumista hankkeen toteuttamiseen. Informaatikko Helena Laaksonen oli hankkeen asiantuntijaryhmän, kansainvälisyysryhmän ja palvelutyöryhmän jäsen, kehittämisspäällikkö Arja Kuula-Luumi osallistui alla tarkemmin esiteltävään, tutkimusdatan sähköistä hallintasuunnitelmatyökalua suomalaisten korkeakoulujen käyttöön kehittävään Tuuli-hankkeeseen ja toimi sen ohjetyöryhmän puheenjohtajana, kehittämisspäällikkö Mari Kleemola sekä johtaja Sami Borg olivat Tutkimus-PAS-työryhmän jäseniä ja tietoarkkitehti Katja Moilanen oli ATT:n ja KDK:n yhteisen Oikeuksien metatiedot -työryhmän jäsen. Lisäksi Tietoarkisto osallistui ATT:n osaajakoulutusten järjestämiseen.

ATT-hanke: <http://avointiede.fi/>

DMPTuuli – työkalu aineistonhallintasuunnitelman laatimiseen

Tietoarkisto osallistui Avoin tiede ja tutkimus -hankkeen Tuuli-projektiin, jossa tuotettiin Suomen tutkimusorganisaatioille yhteinen työkalu tukemaan aineistonhallintasuunnitelmien laatimista. Hanketta on koordinoanut Helsingin yliopiston kirjasto, ja projektissa on ollut mukana yli 40 henkilöä 17 tutkimusorganisaatiosta. Työkalun nimeksi tuli DMPTuuli ja se otettiin käyttöön tammikuussa 2016.

Suomen Akatemian syksyn haussa kerrottiin mahdollisuudesta käyttää työkalua aineistonhallintasuunnitelman laatimiseen, ja rahoitusta hakevat tutkijat käyttivätkin työkalua ahkerasti. Projektissa mukana olleet organisaatiot järjestivät työkalun käyttöön ja aineistonhallintaan opastavia työpajoja. Tietoarkisto tuotti DMPTuuliin myös omat ohjeet tutkijoille, joiden tutkimusten aineistot soveltuvat Tietoarkistoon.

DMPTuuli: <https://www.dmptuuli.fi/>

Aineistoyhteistyötä SKS:n arkiston kanssa

Aineistoyhteistyötä SKS:n arkiston (entisen Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkiston) kanssa jatkettiin. SKS:n arkisto on vuodesta 2014 asti kysynyt kaikilta uusien kirjoituskeruiden tutkijoilta, saako Tietoarkisto arkistoida sähköiset aineistot jatkokäyttöä varten. SKS:n arkistoon arkistoidaan aineistojen täydelliset versiot, ja Tietoarkistoon arkistoidaan anonymisoituina ne kirjoitukset, joiden

kirjoittaja on antanut tähän suostumuksensa. Vuonna 2016 Tietoarkisto vastaanotti arkistoitavaksi neljä uutta SKS-aineistoa: Niin kasaria! -kirjoituskilpailu 2015, Oma ulkonäkö muistoissani 2015, Eläin perheenjäsenenä 2014–2015 ja Kuolema, menetyt ja muisto 2014. Kaikkiaan Ailasta oli saatavilla vuoden 2016 lopussa yhdeksän SKS:n keruuaineistoa.

Kopiosto-sopimus

Kopiosto ja Tietoarkisto solmivat tammikuussa 2015 lisenssisopimuksen, jonka ansiosta tutkimusaineistoihin kuuluvien, tekijänoikeuslainmukaisesti teossuojaa saavien sanomalehti-, aikakauslehti- ja kuva-aineistojen digitaalinen arkistointi ja jatkokäyttö on mahdollista. Tietoarkisto maksaa lisenssistä Kopiostolle vuosittain korvauksen, jonka suuruus määräytyy arkistoitujen teosten sekä teoksia sisältäviin aineistoihin kohdistuvien käyttölujarahakemusten määrän mukaan. Sopimus nojautuu yliopistojen Kopioston kanssa solmimaan digilupasopimukseen. Vuoden 2016 aikana arkistoitettiin ensimmäiset kaksi tutkimusaineistoa, jotka sisälsivät teossuojattua materiaalia. Näiden lisäksi sovittiin laajan media-aineiston arkistoinnista vuonna 2017.

Kansallinen digitaalinen kirjasto -hanke

Opetus- ja kulttuuriministeriön alaisen Kansallinen digitaalinen kirjasto (KDK) -hankkeen tavoitteena on kirjastojen, arkistojen ja museoiden sähköisten aineistojen saatavuuden ja käytettävyyden parantaminen sekä aineiston pitkäaikaissäilytysratkaisun kehittäminen. Tietoarkisto solmi joulukuussa 2015 Tieteen tietotekniikan keskus CSC:n kanssa pitkäaikaissäilytyksen palvelusopimuksen KDK:n PAS-palvelun hyödyntämisestä. Aineistojen varmuuskopioiden siirtoa PAS-palveluun pilotoitiin vuoden aikana, mutta palvelua ei otettu vielä tuotantokäyttöön.

OKM päätti jatkaa KDK:n kolmatta vaihetta vuoden 2017 loppuun. Tietoarkiston kehittämispäällikkö Mari Kleemola on KDK:n ohjausryhmän jäsen, tietoarkkitehti Katja Moilanen tietoarkkitehtuuriryhmän jäsen ja IT-palveluasiantuntija Tuomas J. Alaterä pitkäaikaissäilytysyhteistyöryhmän jäsen. Alaterä jatkaa lisäksi arkistosektorin KDK-yhteistyöverkoston ohjausryhmän jäsenenä.

KDK-hanke: <http://www.kdk.fi/>

JHS rekisteritiedon metadata -työryhmä

Rekistereiden kuvailutiedot ovat keskeisiä rekisteritietojen löydettävyyden, käytettävyyden ja hyödynnettävyyden kannalta. Rakenteilla olevan JHS-suosituksen tavoitteena on luoda yhdenmukainen kuvailutietomääritys, joka olisi käytössä laaja-alaisesti julkishallinnon organisaatioissa. Tämä helpottaisi ja tehostaisi kertaalleen kerättyjen tietojen hyödyntämistä muiden viranomaisten toiminnassa sekä jatkokäyttöä tutkimuksessa ja tilastoinnissa. Tietoarkiston kehittämispäällikkö Mari Kleemola ja tietoarkkitehti Katja Moilanen ovat osallistuneet työryhmään. Työryhmä sai ehdotuksensa valmiiksi vuoden 2016 lopussa.

JHS rekisteritiedon metadata -hanke:
<http://www.jhs-suositukset.fi/web/guest/jhs/projects/rekisteritiedon-metatiedot>

Digitaalisten tietoaaineistojen kansallinen kuvausjärjestelmä

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella ja Tilastokeskuksella on hallussaan kansallisesti ja kansainvälisesti merkittäviä tilastointia ja tutkimusta varten kerättyjä aineistoja. Niiden yhdenmukainen kuvaaminen ja kuvailutietojen julkaiseminen on edellytys sille, että aineistoja voidaan hyödyntää ja jatkokäyttää tehokkaasti. Digitaalisten tietoaaineistojen kansallinen kuvausjärjestelmä -hankkeessa kehitetään aineistojen muuttujatasoisia kuvauksia ja perustetaan aineistoluettelo. Hanke on THL:n, Tilastokeskuksen ja Tietoarkiston yhteishanke ja se on osa Sitran laajempaa Isaacus-palveluoperaattorihanketta. Tietoarkistosta hankkeeseen osallistui vuonan 2016 kehittämisspäällikkö Mari Kleemola ja tietoarkkitehti Katja Moilanen.

THL:n hankesivu:

<https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankeet-ja-ohjelmat/digitaalisten-tietoaaineistojen-kansallinen-kuvausjarjestelma>

Tiedon jakaminen luo vaikuttavuutta: tekijyys, tiedon kuratointi ja hyvät tiedeviestinnän käytänteet

Katja Fält osallistui opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaan kaksivuotiseen (2016–2017) hankkeeseen Tiedon jakaminen luo vaikuttavuutta: tekijyys, tiedon kuratointi ja hyvät tiedeviestinnän käytänteet. Hanke on Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan (TJNK) ja Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) yhteinen. Hankkeen tavoitteena on laatia yhdessä tiedeyhteisön kanssa yleisen tason suosituksia tiedeellisestä tekijyydestä. Toinen lopputuote tulee olemaan kansallinen suositus tiedeviestinnän hyvistä käytänteistä. Lisäksi tuotetaan verkkomateriaalia avoimesti kaikkien saataville.

Yliopistojen datapolitiikat

Vuosien 2015 ja 2016 aikana suurin osa Suomen yliopistoista julkaisi omat datapolitiikkansa, joita on nyt siirretty jalkauttamaan. Tutkijoille suunnatussa ohjeistuksessa Tietoarkisto mainitaan yleensä yhtenä mahdollisista tutkimusaineiston tallennuspaikoista, ja tutkijoille suunnatuissa ohjeistuksissa viitataan usein Tietoarkiston Aineistohallinnan käsikirjaan. Tampereen yliopistossa hyväksyttiin Julkaisu- ja datapolitiikka 2016 lokakuussa. Se kehottaa tallentamaan sähköiset tutkimusaineistot ensisijassa Tietoarkistoon. Tietoarkiston johtaja Helena Laaksonen osallistui politiikan valmisteluun.

Kansainvälistä yhteistyötä ja hankkeita

Strategiansa mukaisesti Tietoarkisto tekee aktiivista yhteistyötä alansa kansainvälisten ja eri maiden kansallisten toimijoiden kanssa. Kansainvälinen yhteistyö oli aktiivista myös vuonna 2016.

CESSDA – Consortium of European Social Science Data Archives

Consortium of European Social Science Data Archives, CESSDA, on toiminut vuodesta 2013 lähtien Norjaan rekisteröitynä voittoa tuottamattomana yhtiönä. Tarvitavat Norjan lainsäädännön muutokset ERIC-muotoisen tutkimusinfrastruktuurin perustamiseksi tehtiin vuonna 2015. ERIC tulee sanoista European Research Infrastructure Consortium. Kun ERIC vuoden 2017 kuluessa perustettaneen, nykyisen CESSDA AS:n kaikki toiminnot ja varat siirtyvät sille.

CESSDAn yleiskokous (General Assembly), johtokunta (Board of Directors) ja kansallisten palveluntuottajien foorumi (Service Providers Forum) kokoontuivat kukin useita kertoja. Tietoarkistolla oli edustaja yleiskokouksessa ja palveluntuottajien kokouksessa. Kokoukset käsitelivät pääasiassa CESSDAn ERIC-prosessia ja työsuunnitelman toteuttamista. Vuoden 2016 aikana yleiskokous hyväksyi uudet yleissäännöt, joiden myötä myös hallintomalli muuttuu.

Yleiskokous nimitti marraskuun kokouksessaan infrastruktuurin johtajaksi Ron Dekkerin. Edellisen johtajan Paul Jacksonin eron jälkeen tehtävää on hoitanut väliaikaisesti Ivana Ilijasic Versic hallintojohtajan nimikkeellä.

CESSDA rakentaa ja harmonisoi palveluitaan sisäisissä hankkeissa, joita palveluntuottajat toteuttavat. Tietoarkisto osallistui vuoden 2016 aikana näistä viiteen:

- CESSDA Metadata Management, jota Tietoarkisto johtaa. Hankkeessa luodaan yhteinen kuvailutietomalli ja yhteiset kuvailutietokäytännöt CESSDAn palveluntuottajille.
- CESSDA Metadata Harvesting Tool, joka kehittää metadatan haravointiratkaisun muun muassa CESSDAn yhteisen aineistoluettelon rakentamista varten.
- Euro Question Bank, joka rakentaa eurooppalaista kysymyspankkia.
- Data Access and Dissemination Policy, joka valmisti CESSDAn yleiskokouksen kesäkuussa hyväksymät datan vastuullisen avoimuuden periaatteet.

Tietoarkisto on mukana myös neljässä CESSDAn pysyvistä työryhmistä: teknisessä ryhmässä, koulutusryhmässä, viestintäryhmässä ja laatusertifiointeja valmisteleavassa työryhmässä (Trust Support Groupissa). Lisäksi Tietoarkisto on aktiivisesti mukana kehittämässä yhteiskuntatieteiden monikielistä tesaurusta ELSSTiä.

Tietoarkiston aktiivinen osallistuminen CESSDAn kehittämiseen on osa Suomen Akatemian infrastruktuurirahoitusta saanutta, vuonna 2015 käynnistynyttä hanketta (CESSDAn kansallisen palveluntuottajan vahvistaminen ja laajentaminen). Vuoden 2016 infrastruktuurahaussa Tietoarkisto haki Suomen Akatemialta rahoitusta erityisesti teknisten palveluiden vahvistamiseen, jotta Tietoarkisto pystyy osallistumaan CESSDAn teknisen infrastruktuurin rakentamiseen ja harmonisointiin.

Kaksivuotinen Horizon 2020 -rahoitusta saanut CESSDA Strengthening and Widening (SaW) -hanke jatkui vuonna 2016. Sen myötä CESSDA vahvistaa toimintaansa ja laajentaa verkostoaan. Tietoarkisto on mukana työpaketissa, jonka teemana on tietämyksen jakaminen eri arkistojen välillä, ja jossa keskitytään muun muassa digitaalisen pitkäaikaissäilyttämisen haasteisiin ja malleihin, sertifiointiin ja kustannuksiin. Lisäksi Tietoarkiston kehittämisspäällikkö Arja Kuula-Luumi koulutti Kaakois-Euroopan data-arkistojen edustajia kvalitatiivisten aineistojen aineistonhallinnassa ja arkistoinnissa. Koulutus oli osa CESSDAn SEEDS-projektia (South-Eastern

European Data Services), jonka tarkoituksena on näiden data-arkistojen tiedollisten valmiuksien parantaminen ja datapalveluissa tarvittavien välineiden kehittäminen.

Tietoarkiston edustajat osallistuivat joko virtuaalisesti tai paikalla eri puolilla Eurooppaa järjestettyihin CESSDAn hallintoelinten tai projektien kokouksiin yhteensä lähes 60 kertaa.

CESSDA: <http://www.CESSDA.net/>

DDI-allianssi

Tietoarkisto on ollut mikrodatan kuvailuformaattia kehittävän kansainvälisen DDI-allianssin jäsen vuodesta 2003 lähtien. Kehittämispäällikkö Mari Kleemola edusti Tietoarkistoa allianssin vuosikokouksessa, tietoarkkitehti Katja Moilanen on DDI-standardin kehittämisestä vastaavan työryhmän jäsen ja terminologi-kielenkääntäjä Taina Jääskeläinen osallistui toimintavuoden aikana allianssin kontrolloitujen sanastojen työryhmään. Tietoarkiston edustajat osallistuivat DDI:n kehittämiseen Saksassa Dagstuhlissa pidetyssä viikon työpajassa.

DDI: <http://www.ddialliance.org/>

Making Nordic Health Data Visible

Pohjoismaisten tietoarkistojen kaksivuotinen yhteistyöhanke Making Nordic Health Data Visible päättyi lokakuussa 2016. Hankkeen tavoitteena oli lisätä pohjoismaisen terveystieteellisen tutkimusdatan näkyvyyttä Euroopassa. Mukana olivat Norjan, Ruotsin, Tanskan ja Suomen tietoarkistot. Vuonna 2016 hanke julkaisi demoversion tutkijoille suunnatusta terveysdataportalista. Hankkeessa kehitettiin myös yhteisiä käytäntöjä aineistojen kuvailuun. Hanketta rahoitti NordForsk ja johti Norjan tietoarkisto NSD. Annaleena Okuloff kävi esittelemässä portaalia Jyväskylässä Nordic Health Promotion Research -konferenssissa posterin ”Nordic Health Data Portal – effective access to Nordic Health Data” kanssa.

Nordic Health Data Portal: <http://majken.snd.gu.se/nordic-health-demo/public/>

IASSIST – International Association for Social Science Information Service and Technology

IASSIST on pääasiassa yhteiskuntatieteellistä tutkimusta tukevien yksiköiden kuten tietoarkistojen, tutkimuskirjastojen ja data-alan IT-työntekijöiden kansainvälinen järjestö. Järjestön vuotuinen kansainvälinen konferenssi pidettiin 2016 Norjassa Bergenissä, jossa osallistujia isännöi Norjan tietoarkisto. Konferenssin otsikko oli ”Embracing the ‘Data Revolution’: Opportunities and Challenges for Research”. Esityksissä keskityttiin erityisesti datan vallankumoukseen, nopeasti muuttuvaan ja laajentuvaan tutkimusdataympäristöön, big dataan, avoimeen dataan ja tieteseen, ja niihin haasteisiin, joita muutos aiheuttaa tutkimusaineistojen tiedonhallinnalle, tieto- ja tukipalveluille, ohjelmistoille ja ammatilliselle osaamiselle. Tutkimuksen läpinäkyvyys ja toistettavuus oli yksi esitysten keskeisistä trendeistä, samoin kuin tarve tarjota palveluita, jotka ovat luotettavia ja laadukkaita ja vastaavat yhä monimuotoisem-

man käyttäjäkunnan tarpeisiin. Konferenssiin osallistui viisi tietoaarkistolaista. Kehittämispäällikkö Mari Kleemola ja tietoaarkkitehti Katja Moilanen osallistuivat konferenssin satelliitteina järjestettyihin DDI Alliancen kokouksiin. Heidän lisäksi terminologi-kielenkääntäjä Taina Jääskeläinen oli mukana konferenssin ohessa järjestetyissä CESSDAn projektikokouksissa. IASSISTin puheenjohtaja, Tietoaarkiston IT-palveluasiantuntija Tuomas J. Alaterä toimi koko konferenssin ja järjestön vuosikokouksen puheenjohtajana.

IASSIST: <http://www.iassistdata.org/>

DSA – Data Seal of Approval

DSA-sertifikaatti on ensimmäinen askel eurooppalaisen sähköisen säilyttämisen kansainvälisessä arviointityössä. Sertifikaatin voi saada organisaatio, joka säilyttää sähköisiä aineistoja luotettavasti ja mahdollistaa aineistojen jatkokäytön. CESSDA vaatii palveluntuottajiltaan DSA-sertifiointia. Tietoaarkisto sai DSA-sertifikaatin vuonna 2014. Vuoden 2015 lopussa Tietoaarkiston kehittämispäällikkö Mari Kleemola aloitti työskentelyn DSA:n hallituksessa ja toimi vuonna 2016 varapuheenjohtajana. Vuonna 2016 DSA-sertifikaatti uudistui, kun ICSU World Data System (WDS) ja Data Seal of Approval (DSA) julkaisivat yhteiset kansainväliset kriteerit.

DSA: <http://datasealofapproval.org>

ICPSR – Inter-university Consortium for Political and Social Research

ICPSR on Yhdysvalloissa toimiva kansainvälinen yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen keskus, joka tarjoaa jäsentensä käytettäväksi maailman suurimman yhteiskuntatieteellisen sähköisen data-arkiston ja järjestää kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmäkurseja. Tietoaarkisto vastaa Suomen kansallisesta jäsenmaksusta, ja Suomen yliopistot ovat tätä kautta ICPSR:n jäseniä. Suomalaiset tutkijat ja opiskelijat voivat ladata tutkimusaineistoja suoraan ICPSR:n verkkopalvelusta tai tilata niitä Tietoaarkistosta.

ICPSR: <http://www.icpsr.umich.edu/>

Kansainvälistä aineistoyhteistyötä

Tietoaarkisto rahoittaa ISSP-tutkimuksen aineistonkeruuta ja Suomen jäsenyyttä joissakin muissa aineistoinfrastruktuureissa. Lisäksi Tietoaarkiston työntekijät osallistuvat muun muassa aineistojen keruun suunnitteluun, lomakkeiden kääntämiseen ja data-aineistojen prosessointiin tutkimuskäyttöä varten.

ISSP – International Social Survey Programme

Suomi on ollut maailmanlaajuisen yhteiskuntatieteellisen ISSP-vertailututkimusohjelman jäsen vuodesta 2000 lähtien. Osallistuminen on järjestetty monen eri organisaation yhteistyönä. Tietoaarkiston lisäksi mukana ovat Tilastokeskus ja Tampereen

yliopiston yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tietoarkiston ja vastuullisten tutkijoiden työryhmä suomentaa kansainvälisen lomakkeen ja Tietoarkisto prosessoi ja toimittaa kerätyn aineiston liitettäväksi kansainväliseen kokooma-aineistoon. Tilastokeskus on kerännyt vuosittain Suomen ISSP-aineistot postikyselyinä. Viime vuosina osa aineistosta on kerätty internetlomakkeella. Vuonna 2016 tutkimuksen teemana oli valtion tehtävät. Tutkimuksessa selvitettiin vastaajien käsityksiä julkisesta vallasta ja vallankäyttäjistä sekä siitä, mikä yhteiskunnassa on oikein ja mikä väärin. Moduuli kerättiin Suomessa nyt toisen kerran.

Vuonna 2016 Tietoarkistossa valmistui vuoden 2015 ISSP-tutkimuksen työorientaatioita käsittelevän Suomen aineiston arkistointi. Aineisto on saatavilla Ailasta tutkimus-, opetus- ja opiskelukäyttöön.

ISSP-tietoa suomeksi: <http://www.fsd.uta.fi/fi/aineistot/kvdata/issp.html>

ESS – European Social Survey

European Social Survey (ESS) on eurooppalainen, joka toinen vuosi toistettava kansainvälisesti vertaileva tutkimus. ESS on nykyisin ERIC ja Suomi on ESS:ssä vierailijan asemassa, ei varsinaisena jäsenenä. Suomen Akatemia myönsi Suomen ESS-osallistumiseen infrastruktuurirahoitusta. Suomen ESS:stä vastaa Turun yliopisto. Jo ennen ESS ERICiä Suomen kansalliset aineistot on rahoittanut Suomen Akatemia ja kerännyt Tilastokeskus. Tietoarkisto tuottaa Suomen aineistoista suomenkieliset versiot, jotka käyttäjät voivat ladata Ailasta. Tietoarkisto tiedottaa aktiivisesti ESS-aineistoista asiakkailleen. Vuonna 2016 kerättiin tutkimuksen kahdeksannen aallon aineisto. Kyselyn teemamoduulin aiheina olivat ilmastonmuutos, energiavarmistus ja hyvinvointi. Vuonna 2016 Tietoarkistossa valmistui vuoden 2014 ESS-tutkimuksen Suomen aineiston arkistointi. Vuonna 2014 kyselyn teemana oli terveyden eriarvoisuus ja maahanmuutto. Suomen aineisto on Ailassa vapaasti kaikkien käytettävissä ilman rekisteröitymistä. Suomalaisia rekisteröityneitä käyttäjiä ESS:llä on yli 2200 eli noin kaksi prosenttia kaikista ESS-aineistojen yli 103 170 käyttäjästä. Suomalaiskäyttäjistä 65 prosenttia on opiskelijoita, 17 prosenttia yliopistojen tutkijoita tai opettajia ja seitsemän prosenttia väitöskirjan tekijöitä.

ESS-tietoa suomeksi: <http://www.fsd.uta.fi/fi/aineistot/kvdata/ess.html>

LIS – Luxembourg Income Study -aineistotietokanta

LIS – Cross-National Data Center in Luxembourg tarjoaa tutkijoiden käyttöön kansainvälistä vertailuaineistoa tulonjaosta, työmarkkinoista ja varallisuudesta. LISin tietokannoissa olevat Suomen aineistot ovat Tilastokeskuksen aineistoja. Tietoarkisto vastasi Suomen LIS-jäsenmaksusta vuodesta 2001 vuoden 2016 loppuun asti. Vuonna 2017 maksu siirtyi puoliksi Kelan tutkimusosaston ja puoliksi Turku Centre for Welfare Researchin maksettavaksi. LIS-Aineistojen käyttö on maksutonta jäsenmuiden tutkijoille, mutta vaatii rekisteröitymisen. Opiskelijoille aineistojen käyttö on aina maksutonta. LISin tietokannoissa oli vuoden 2016 lopussa Suomen aineistot vuosilta 1987, 1991, 1995, 2000, 2004, 2007, 2010 ja 2013. Ennen vuotta 2011 LIS oli nimeltään Luxembourg Income Study, josta nykyiseen nimeen on jäänyt vain lyhenne LIS. Vanha nimi on säilytetty aineistotietokantojen nimissä.

LIS-tietoa suomeksi: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/kvdata/lis.html>

Talous

Taulukko 2. Yhteiskuntatieteellisen tietöarkiston tuotot ja kulut EUR, v. 2015–2016.

	Toteuma v. 2016	Toteuma v. 2015
Tuotot	1 889 330	2 153 554
Henkilöstökulut	-1304 759	-1 423 722
Muut toiminnan kulut ja erät	-186 892	-313 277
Sisäiset erät	-393 392	-400 650
Tilikauden tuotto-kulujäämä	4 287	15 905

Yksikön vuoden 2016 tulos on esitetty oheisessa taulukossa verrattuna vuoden 2015 tulokseen. Tietöarkiston täydentävän rahoituksen osuus on lisääntynyt merkittävästi vuoden 2010 jälkeen, jolloin Suomen Akatemia käynnisti tutkimusinfrastruktuureille niin sanotut FIRI-rahoitushaut. Rahoitusosuus riippuu käynnissä olevien hankkeiden työpakettien sijoittumisesta eri vuosille.

Tietöarkiston valtakunnallinen neuvottelukunta

Tietöarkistolla on valtakunnallinen neuvottelukunta, jonka tehtävät on määritelty Tampereen yliopiston johtosäännössä. Neuvottelukunnassa on edustajia Suomen eri yliopistoista ja muista Tietöarkiston yhteistyöorganisaatioista.

Yhteiskuntatieteellisen tietöarkiston valtakunnallinen neuvottelukunta

toimikausi 1.1.2014 – 31.12.2017

Varsinainen jäsen

Tampereen yliopisto:
Harri Melin (puheenjohtaja)

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos:
Marjut Vuorinen

Suomen Akatemia:
Helena Vänskä

Varajäsen

Noora Ellonen

Arto Vuori

Jyrki Hakapää

Kansallisarkisto: Jaana Kilkki	Markku Mäenpää
Tilastokeskus: Jussi Heino	Kirsti Pohjanpää
Tieteen tietotekniikan keskus: Tuija Raaska	Antti Mäki
Kansalliskirjasto: Liisa Savolainen	Jyrki Ilva
Helsingin yliopisto: Reijo Sund	Hanna Wass
Itä-Suomen yliopisto: Juha Hämäläinen	
Jyväskylän yliopisto: Antti Auer (varapuheenjohtaja alkaen 10.6.2016)	Timo Anttila
Turun yliopisto: Kimmo Elo	Milla Salin
Åbo Akademi: Ann-Sofie Hermanson	Eva Österbacka
Tampereen yliopiston kirjasto: Anne Lehto (varapuheenjohtaja) (27.4.2016 saakka) Tomi Toikko (28.4.2016 alkaen)	Esa Hakala
Tampereen yliopiston ylioppilaskunta: Timo Perälä (14.6.2016 saakka) Anne Lahtinen (15.6.2016 alkaen)	Nelli Sinisaari
Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto: Sami Borg	Helena Laaksonen

Henkilökunta vuonna 2016*

Sami Borg	johtaja (1.7.2016–31.12.2016)
Helena Laaksonen	informaatikko, varajohtaja, johtaja (1.1.–30.6.2016)
Katri Aarnio	hallintoasiainsihteer
Tarja Uotila	asiakas- ja tietopalvelusihteer
Kaisa Järvelä	tiedottaja
Outi Törnblom	projektikoordinaattori (1.4.2014–31.1.2016)

Asiakaspalvelu ja aineistonkäsittely

Katja Fält	tieteenala-asiantuntija
Mari Kleemola	kehittämispäällikkö
Arja Kuula-Luumi	kehittämispäällikkö
Seppo Antikainen	tutkimusamaneuensi
Hannele Keckman-Koivuniemi	tietopalvelupäällikkö
Taina Jääskeläinen	kielenkääntäjä, terminologi-kielenkääntäjä (1.4.2016 alkaen)
Katja Moilanen	tietoarkkitehti
Annaleena Okuloff	tieteenala-asiantuntija
Jarkko Päivärinta	tietopalveluasiantuntija
Juha Ranta	tutkimusamaneuensi

Tekniset palvelut

Matti Heinonen	it-palvelupäällikkö
Jani Hautamäki	järjestelmäsuunnittelija (30.11.2016 saakka)
Timo Henriksson	järjestelmäsuunnittelija
Ari Paloposki	pääsuunnittelija
Toni Sissala	järjestelmäsuunnittelija
Sirkka Säynäjäkangas	it-palveluasiantuntija
Markus Tuominen	sovelluskehittäjä (15.2.2016 alkaen)
Tuomas J. Alaterä	it-palveluasiantuntija

Siviilipalvelusmiehet (tekniset palvelut)

Olli Tuohenmaa	siviilipalvelusmies (16.3.2015–28.1.2016)

* Ei sisällä kesäharjoittelijoita ja tuntityöntekijöitä

Tietoarkiston henkilökunnan julkaisuja 2016 muissa kuin Tietoarkiston omissa julkaisuissa

- Fält Katja (2016). Tutkijoiden digitaaliset tutkimusaineistot ja datan avoin jakaminen digitaalisen humanismin kontekstissa. Teoksessa Elo Kimmo (toim.) Digitaalinen humanismi ja historiatieteet. Turku: Turun Historiallinen Yhdistys, 39–75. (Historia Mirabilis 12).
- Järvelä Kaisa (2016). Tietomillissä kuka tahansa saa helposti tietoa suomalaisten mielipiteistä. Portti-verkkolehti, ATT-hanke 21.10.2016 <http://portti.avointiede.fi/tutkimusdata/tietomillissa-kuka-tahansa-saa-helposti-tietoa-suomalaisten-mielipiteista>
- Järvelä Kaisa (2016). Tietomillissä oppilaat saavat helposti tietoa suomalaisten mielipiteistä. Kleio 4/2016, Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto.
- Laaksonen Helena (2016). Palveluportaali Aila: Jatkokäyttöön toimitettujen aineistojen määrä yli kolminkertaistui. Portti-verkkolehti, ATT-hanke 1.3.2016. <http://portti.avointiede.fi/tutkimusdata/palveluportaali-aila-jatkokayttoon-toimitettujen-aineistojen-maara-yli-kolminkertaistui>
- Okuloff Annaleena (2016). Lääke- ja terveystieteellisten aineistojen arkistointi ja jatkokäyttö. Sosiaalilääketieteen aikakauslehti; Vol 53, Nro 4. <http://journal.fi/sla/article/view/59676>
- Rapeli Lauri ja Borg Sami (2016). Kiinnostavaa mutta monimutkaista: tiedot, osallistuminen ja suhtautuminen vaikuttamiseen. Teoksessa Grönlund Kimmo ja Wass Hanna (toim.) Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015. Oikeusministeriö, 358–378. http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1468219625672/Files/OMSO_28_2016_Eduskuntavaalitutkimus_2015.pdf
- Wass Hanna ja Borg Sami (2016). Yhdenvertaisuus äänestyskopissa: äänestysaktiivisuus vuoden 2015 eduskuntavaaleissa. Teoksessa Grönlund Kimmo ja Wass Hanna (toim.) Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015. Oikeusministeriö, 177–199. http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1468219625672/Files/OMSO_28_2016_Eduskuntavaalitutkimus_2015.pdf
- Westinen Jussi ja Borg Sami (2016). Itä-Suomen vaalipiiriudistuksen vaikutukset. Teoksessa Grönlund Kimmo ja Wass Hanna (toim.) Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015. Oikeusministeriö, 200–223. http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1468219625672/Files/OMSO_28_2016_Eduskuntavaalitutkimus_2015.pdf

Tietoarkiston henkilökunnan esityksiä 2016

Kansainväliset

- Alaterä Tuomas J. (2016). Records Management and Archives Formation Plan as a Directive for Research Data Curation at the FSD. Poster. International Data Curation Conference 2016 23.2.2016, Amsterdam, Hollanti. http://www.dcc.ac.uk/sites/default/files/documents/IDCC16/71_recordsmanagement.pdf
- Fält Katja, Okuloff Annaleena (2016). Convincing researchers of the usefulness of data archiving: The Data Archive in Finland (FSD) as a case study. IASSIST 2016: Embracing the 'Data Revolution' - Opportunities and Challenges for Research 2.6.2016. Bergen, Norja.
- Kleemola Mari (2016). CESSDA sets the stage for the data infrastructure of the future: Building a Metadata Portfolio for CESSDA. Presentation at the 42nd annual IASSIST conference "Embracing the 'Data Revolution': Opportunities and Challenges for Research" 2.6.2016.. Bergen, Norja.

- Kuula-Luumi Arja (2016). Communicating with Researchers. South-Eastern European Data Services workshop between 9th and 11.2.2016, Ljubljana, Slovenia.
- Kuula-Luumi Arja (2016). SIPs and metadata of qualitative data – FSD’s practices. South-Eastern European Data Services workshop between 9th and 11.2.2016, Ljubljana, Slovenia.
- Kuula-Luumi Arja (2016). Curating qualitative data. South-Eastern European Data Services workshop between 9th and 11.2.2016, Ljubljana, Slovenia.
- Tuominen Markus, Ranta Juha (2016). Using DDI in Harmonizing Longitudinal Data for Open Online Analyses. Lyhyt esitys. EDDI16-konferenssi 6.12.2016, Köln, Saksa. <http://www.eddi-conferences.eu/ocs/index.php/eddi/eddi16/schedConf/program>
- Zenk-Möltgen Wolfgang, Kleemola Mari & Etheridge Anne (2016). Building a Metadata Portfolio for CESSDA. The CESSDA Metadata Management Project. Poster at the 42nd annual IASSIST conference ”Embracing the ‘Data Revolution’: Opportunities and Challenges for Research” 2.6.2016. Bergen, Norja.

Kotimaiset

- Borg Sami (2016). Samaa vai eri mieltä? Uusi verkkotyökalu arvojen ja mielipiteiden vertailuun. HYOLin Yhteiskuntatiedolliset syyspäivät alakoulun, yläkoulun ja lukion opettajille 30.10.2016. Helsinki.
- Fält Katja (2016). Kesytä aineistokaaos – Aineistonhallinnan ABC. Kesytä aineistokaaos – avoin seminaari tutkimusaineistojen hallinnasta 09.11.2016. Tampereen yliopisto.
- Fält Katja (2016). Sosiaalisen median aineistojen arkistoinnin ja jatkokäytön haasteita. Arkistoyhdistyksen syysseminaari: Arkistot ja sosiaalinen media 04.11.2016. Helsinki.
- Fält Katja (2016). Laadullisten aineistojen erityiskysymykset aineistonhallinnassa, Arvokas tutkimusaineisto: Tutkimusdataseminaari, Tampereen yliopiston kirjasto ja Tietoaarkisto, 3.5.2016, Tampereen yliopisto
- Kleemola Mari (2016). Introduction to FAIR Principles. Research data infrastructures and services FAIR enough? Co-organized workshop - Nordic Open Science and Research Forum 2016 21.11.2016. Helsinki.
- Kleemola Mari (2016). Tietoaarkiston palvelut tutkijoille. ATT-osaajakoulutus 28.1.2016, Tampere. <https://avointiede.fi/documents/10864/52061/Mari+Kleemola.pdf/4ab555dd-b06c-42b7-b2ed-ea43001e85c7>
- Kuula-Luumi Arja (2016). Ethical challenges in opening and managing research data. Research Ethics – Basic Package for Academic Employees -seminar Tuesday 29.11.2016, Tampere.
- Laaksonen, Helena & Keckman-Koivuniemi, Hannele (2016). Aineistojen hankinta tietoaarkistotyössä. Esitys ITIS22 Tietoresurssien tuotanto ja kokoelmatyö-kurssilla 16.2.2016, Tampereen yliopisto.
- Okuloff Annaleena (2016): Tutkijapuheenvuoro. Avoin tiede ja tutkimus –hankkeen Avoimen tieteen huomiointi tutkimuksen suunnittelussa 28.1.2016, Tampereen yliopisto. <https://www.youtube.com/watch?v=V4Os1-kTzUw&feature=youtu.be>
- Okuloff Annaleena (2016): Tutkimusaineistojen avaaminen 16.6.2016. Tampereen teknillinen yliopisto, avoimen tieteen päivä.
- Okuloff Annaleena (2016): Tietoaarkiston arkistointiprosessi antaa tutkimusaineistoille lisäarvoa. Informaatiotutkimuksen Päivät 4.11.2016. Tampere.
- Tuominen Markus (2016). The public opinion portal Tietomilli presents a window to open access survey data. Poster. Nordic Open Science and Research Forum 2016 22.11.2016. Helsinki. <https://avointiede.fi/foorumi>

Esitysluettelosta puuttuu suurin osa Tietoaarkiston palveluiden perusesittelyistä.

TIETOARKISTO

Käyntiosoite: Åkerlundinkatu 5 B, 4. krs, Tampere
Postiosoite: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto FSD
33014 Tampereen yliopisto
Puhelin: (040) 190 1432
Sähköposti: fsd@uta.fi
Internet: www.fsd.uta.fi